

KOZÁRI JÓZSEF

TARCAL A KÉT VILÁGHÁBORÚ KÖZÖTT

A tovatúnt időkben barangoló, lexikonokat bogarászó érdeklődő Tarcalról az 1920-as évekre vonatkozóan a következő információkat szerezheti: „nagyközség Zemplén vármegye tokaji járásában, a tokaji hegy nyugati tövében, 3839 magyar lakossal, vincellérképző intézettel, vasúttal. Van egy állami kőbánya- és közúzó-telepe. Szőlőhegyei kitűnő bort teremnek, a Szarvas hegyen volt a királynak 57 hektár területű szőlője”.¹ A két világháború közötti időben tehát Tarcalt az 1886. évi XXII. törvénycikk által meghatározott nagyközségi jogállású települések sorában találjuk.

A hajdan büszke mezőváros életét az úgynevezett szervezési szabályrendelet foglalta keretbe, mely 1889-ben keletkezett, de a települést irányító képviselőtestület 1930. július 12-én megtartott közgyűlésén megújított. Mint azt a dokumentum megfogalmazza: „Törvényadta jogunkkal élve az alább következőkben megalkotjuk községünk szervezetéről szóló szabályrendeletünket. Gyakoroljuk pedig ezt a jogunkat abban a tudatban, hogy községünk szervezetét minél tökéletesebben kiépítve, azzal egyfelől képesekké váljunk arra, hogy a törvényekben reánk rótt feladatokat kifogástalanul elláthassuk, másfelől, hogy lakosságunk javát, községünk előmenetelét és végeredményben hazánk boldogulását és jobb jövőjét minél teljesebben szolgáljuk”²

A szabályrendelet értelmében Tarcal önkormányzati joggal felruházott közbizalmi testület, s egyben magánjogi személy is. Mint közbizalmi testület saját területén közhatalmi jogokat gyakorolt, s mint magánjogi személy vagyoni jogokat szerezhetett, vagyonnal bírhatott, kötelezettségeket vállalhatott, bíróság előtt pert indíthatott, és perbe fogható volt. Gazdasági tevékenységi körében hasznosító és közérdekű üzemeket hozhatott létre és tarthatott fenn. Önállóan intézte belügyeit. Megválasztotta képviselőit, tisztviselőit, hivatalnokait, és felfogadta alkalmazottait. Megállapította költségvetését, rendelkezett a község vagyona felett, gondoskodott a községi iskolákról és más rokon intézetekről, kezelte a közrendészetet, mezei- és tűzrendészetet. A

¹ Révai Nagy Lexikona Bp. 1925. XVII. kötet 865. l.

² Tarcal község szervezési szabályrendelete Borsod-Abaúj-Zemplén Megyei Levéltár Sátorajárhelyi Fióklevéltára (továbbiakban BAZMLSZ) községi szabályrendeletek IV-14-16/3/12

község hatósági jogköre kiterjedt a település egész területére, minden ott lakó és ott tartózkodó személyre, és minden ott létező vagyponra. A községhez tartozott a falu határában fekvő Magyar Királyi Állami Vincellér Iskola, a Magyar Királyi Állami Faiskola, a Magyar Királyi Állami Kőbánya, a Magyar Trachitművek Részvénytársaság kőbánya telepe, valamint Bálintcsere tanya, Fejőpuszta, Füzeséri tanya, Hártyás tanya, Hodos tanya, Kenyészto tanya, Kishomokos tanya, Kissulymos tanya, Paptanya, Sebeséri tanya, Tavaszföldi tanya és Zserchát tanya is.

A község, – mai szóhasználattal az önkormányzat – szervei a képviselőtestület, az eljáróság, a községi bíró, és a községi főjegyző, valamint a segéd- és kezelőszemélyzet, a szolgásmélyzet, és a különleges megbízatással ellátott alkalmazottak voltak.

Tarcal legfőbb szerve a képviselőtestület volt. Ez 44 képviselőből állt. Közülük 16 a település választójoggal rendelkező polgárainak bizalmából viselte hivatalát, 16-ot pedig „virilis” jogon töltöttek be, azaz a legtöbb állami adót fizető helybeli polgárok alkották. Hivatalánál fogva tagja volt még a testületnek az ügynevezett községi eljáróság is, vagyis a községi bíró, a főjegyző, a közigazgatási jegyző, az adóügyi jegyző, a községi orvos, a törvénybíró, a pénztáros, a községi közgyám, és a négy községi esküdt. „A képviselőtestületi tagság – mondta ki a szabályrendelet – kötelezi viselőjét, hogy nemcsak a közéletben, hanem a magánéletben is díszére és becsületére legyen tisztességének. Az erkölcsi felelősségen kívül a képviselőtestület tagjai minden kárért, melyet eljárásuk, vagy mulasztásuk által a községnek vagy az egyeseknek okoznak, a törvényes rendelkezések szerint felelősek.”³

A képviselőtestület a szabályszerűen összehívott és megtartott közgyűlésen fejtette ki munkásságát. Határozott a község belügyeiben, s döntéseit az egyes felmerült ügyekben egyszerű határozat, vagy véghatározat, általános érvényű szabályozás esetén pedig községi szabályrendelet néven öntötte formába. Évente négy ügynevezett rendes ülést tartottak a községházán a községi bíró elnökletével, de előfordulhattak rendkívüli ülések is, ha ezt a szükség megkívánta. Ezeken az üléseken a számukra kijelölt helyen hallgatóság is részt vehetett, hacsak a tárgyalandó ügyek természeténél fogva zárt tárgyalást nem rendeltek el.

Zárt ülést olyan esetben rendeltek el, ha a tárgyalandó ügy kapcsán elhangzottak nyilvánosságra kerülése az állam vagy a község érdekeit, vagy egyes személyek magánérdekeit, esetleg jó hírért veszélyeztette volna, de ide tartoztak a közérkölcsoket sértő ügyek is. Szintén zárt üléseken kellett tárgyalni az ügynevezett „széksértési ügyeket” is. A széksértést a tarcali szervezési

³ Tarcal község szervezési szabályrendelete BAZMLSZ községi szabályrendeletek IV-14-16/3/12

szabályrendelet 30. paragrafusa a következőképpen határozta meg: „aki a tanácskozás méltóságát magatartásával sérti, vagy a közgyűlés tagjait sértő kifejezésekkel illeti, ha sértését rögtön vissza nem vonja, és a sértettet illetőleg a közgyűlést meg nem követi; nemzet, vagy társadalomellenes magatartást tanúsít, vallási gyűlölséget szít; botránys magaviseletével a tanácskozást zavarja, széksértést követ el. A széksértésben elmarasztalt tag 100 pengőig terjedhető, és közigazgatási úton behajtható bírsággal sújtható. A bírság a szegényalap javára, illetőleg szegényügyi célra fordítandó. A bírsággal sújtott tag, ameddig a bírságot le nem rótta, a közgyűlésen nem vehet részt.”⁴

A közgyűlésen napirend előtti felszólalásnak nem volt helye. Az ülés a „Magyar Hiszekegy” elmondásával kezdődött. A szavazás felállással, illetve ülve maradással történt. Név szerinti szavazás esetén a főjegyző felolvasta a tagok névsorát, s a jelenlévők nevük elhangzása után igennel, vagy nemmel nyilvánítottak véleményt. Szavazni csak a névsorolvasás alatt lehetett, melynek eredményéről, minden egyes szavazatot rögzítve, a főjegyző feljegyzést készített. Az elnök rendszerint nem szavazott, de szavazategyenlőség esetén ő döntött. Fontos feladata volt még az ülés rendjét, és a tárgyalás „zavartalan méltóságát” biztosítani. Szigorúan figyelmeztette a felszólalókat, ha eltértek a tárgytól, ha illemt sértő kifejezést használtak, vagy ilyen magatartást tanúsítottak, ha személyeskedtek, ha társadalmi vagy felekezeti gyűlölséget szítottak. Rendreutasította azokat, akik a figyelmeztetés dacára kifogásolt magatartásukkal nem hagytak fel, s ha szükségesnek ítélte, a szót is megvonhatta tőlük. Ugyancsak megvonhatta a szót azoktól, akik az ülésen nemzetellenes magatartást tanúsítottak, a fennálló törvényes rend ellen izgattak, sértő kifejezéseket használtak, vagy valakinek a jó hírét és becsületét támadták. Aki magatartásával a tanácskozás méltóságát sértette, vagy közbeszólásaival, botránys magatartásával a tárgyalás menetét zavarta, azt az ülésereimből is kiutasíthatta.

Szigorú szabályok korlátozták a tarcali képviselőtestület tagjainak jogait, kötelességeit, de magatartását is. Joguk volt például: „indítványt benyújtani, a tárgysorozatba felvett és tárgyalás alatt álló ügghöz; ha nem forog fenn reá kizáró ok, komoly megfontoltsággal, higgadtan és tárgyilagosan hozzászólni; az előadói javaslatl szemben indítványt tenni, és szavazni; az elnök engedelmével személyes megtámadtatásra felelni; félreértett szavaikat megmagyarázni vagy helyreigazítani; indítványát visszavonni, vagy a tanácskozási szabályokhoz hozzászólni”.⁵ Egy ügyben csak egyszer élhettek

⁴ Tarcal község szervezési szabályrendelete BAZMLSZ községi szabályrendeletek IV-14-16/3/12

⁵ Tarcal község szervezési szabályrendelete BAZMLSZ községi szabályrendeletek IV-14-16/3/12

hozzászólási jogukkal, de ha indítványt terjesztettek elő, úgy joguk volt a zárszóhoz is. Joguk és kötelességük is volt a tudomására jutott érdekeltiségi eseteket bejelenteni, a község ügyei iránt érdeklődni, az esetleges hibák orvoslását sürgetni, és kötelességük volt „a tanácskozás méltóságát és zavartalanságát saját magaviseletével elősegíteni, így: mindig illendően és komolyan viselkedni, felszólalásaikat állva megtenni, az elnök intézkedéseit tisztelettel tudomásul venni, a közbeszólásoktól tartózkodni, mindig higgadtan, és másokat nem sértve szólani”.⁶

A községi képviselőtestület, munkáját segítő, szakbizottságokat is választott. Az állandó bizottságok mandátuma két tisztújítás közötti időtartamra, tehát 3 évre terjedt, az alkalmi bizottságok megbízatásuk teljesítéséig voltak hivatalban. Tarcal községben csak az egészségügyi szakbizottság létezéséről szólnak dokumentumok. E bizottság tagjai a községi orvos, a gyógyszerész, a három egyház lelkésze, minden iskolából egy-egy tanító, a jegyzők és a képviselőtestület által választott három községbeli lakos. A tarcali szabályrendelet azt is kimondja, hogy az egészségügyi szakbizottság elnökének orvos, vagy gyógyszerész nem választható meg, s hogy a községi orvosi, és szülésznői állások betöltésénél a bizottság véleménye feltétlenül meghallgatandó.

Külön paragrafus rendelkezett a jegyzőkönyvvezetésről, mely előírta, hogy „a községi képviselőtestület gyűléseiről szóló eredeti jegyzőkönyveket gondos írással, jó minőségű papírra, időálló tintával kell írni, időrendben összegyűjtve kell megőrizni, és évfolyamonként pontos tárgymutatóval kell ellátni. A jegyzőkönyveket időközönként tartós kötésbe kell köttetni. A jegyzőkönyvek a község tűzmentes szekrényében őrzendők.”⁷

Sajnos e jegyzőkönyvekből nem sok élte túl a történelem viharait, pedig ismeretükben sokkal pontosabban ismerhetnénk meg Tarcal két világháború közötti történetét.

A végrehajtó hatalmat Tarcalon a községi elöljáróság gyakorolta. Tagjai, – mint azt már fentebb felsoroltuk – a községi bíró, a főjegyző, a közigazgatási jegyző, az adóügyi jegyző, a községi orvos, a törvénybíró, a pénztáros, a községi közgyám, és a négy községi esküdt voltak. A községi elöljáróság nevében a községi bíró, és a főjegyző volt hivatott eljárni, „akik együttesen, de mindegyik saját felelőssége mellett” fejtették ki tevékenységüket.

⁶ Tarcal község szervezési szabályrendelete BAZMLSZ községi szabályrendeletek IV-14-16/3/12

⁷ Tarcal község szervezési szabályrendelete BAZMLSZ községi szabályrendeletek IV-14-16/3/12

Amikor tehát „községi előjáróság van említve, mint valamely konkrét ügy végrehajtója, akkor az alatt mindig a bíró és a főjegyző értendők.”⁸

A községi bíró – e posztot a harmincas évek közepén Szaniszló Kálmán töltötte be – a település első polgárának számított, akinek a falu irányítása mellett a községi polgári bíraskodás gyakorlása is feladatai közé tartozott. Helyettese a törvénybíró, vagy a legidősebb esküdt. A főjegyző a községi közigazgatás vezetője volt, irányította a községi irodát és vezette az állami anyagkönyveket. Akadályoztatása esetén nevében a közigazgatási jegyző járt el. A közigazgatási jegyző egyébként az általános közigazgatási ügyek felelős intézője volt. Az adóügyek az adóügyi jegyző hatáskörébe tartoztak.

A legjelesebb főjegyző az általunk tárgyalt korban Hubay Kálmán volt. A rendkívül népszerű közigazgatási szakembert, – aki 1864-ben született Szabolcs vármegyében – 1889-ben választották meg, és iktatták hivatalába. Rendkívül sokat fáradozott a község fejlesztéséért. Jelentős szerepe volt a villanyvilágítás bevezetésében, a község épületeinek rendbehozatalában, a községi múzeum létesítésében, és a levéltár rendezésében. A község anyagi helyzetének javulása az ő rendkívüli szorgalmát és kitartását is dicséri.⁹ Ismerjük az előjáróság két másik tagjának, Tarcali Sándor közigazgatási jegyzőnek¹⁰, és a tarcali születésű Stieber Jánosnak a nevét is, aki kassai, majd sátoraljaújhelyi tanulmányokat követően lett először jegyző gyakornok, majd a jegyzői oklevél megszerzése után rövid sajládi és tokaji kitérő után adóügyi jegyző Tarcalon.¹¹

A község a két világháború között egy községi orvosi állást tartott fenn, azzal a feladattal, hogy a település egészségügyi viszonyait figyelemmel kísérje, szükség esetén, javítsa. Az orvosnak negyedévenként be kellett számolnia a községben uralkodó állapotokról, és éves jelentést is kellett készítenie. Emellett felügyelte a gyógyszerterázt, a községi szülésznőket, a kisdéd-óvókat, az iskolákat és tanintézeteket. Szintén felügyelete alá tartoztak az „állami gyermekmenhelyek kötelékébe tartozó, és a községben elhelyezett gyermekek, és a dajkaságba adottak, a községi ápolás alatt lévő, és az elme-gyógyintézetek által családi ápolásra kiadott elmebetegek, hülyék, némák, süketnémák, trahomások, vakok és nyomorékok”.¹² Mindezekről nyilvántar-

⁸ Tarczal község szervezési szabályrendelete BAZMLSZ községi szabályrendeletek IV-14-16/3/12

⁹ Zemplén megyei fejek Zemplén vármegye tíz évvel Trianon után Szerk.: Hirn László Bp. 1930

¹⁰ A tokaji járás főszolgabírójának 1385/1934. sz. véghatározata Tarczal község iratai

¹¹ Zemplén megyei fejek Zemplén vármegye tíz évvel Trianon után Szerk.: Hirn László Bp. 1930

¹² Tarczal község szervezési szabályrendelete BAZMLSZ községi szabályrendeletek IV-14-16/3/12

tást is köteles volt vezetni. Hétköznapokon déli 12 órától 1 óráig a községházán hivatalos órát volt köteles tartani, a hozzáfordulókat az egész község területén gyógykezelni, a szegényeket ingyen ellátni, a védő és himlőoltásokat beadni. A községi orvos ellenőrizte közegészségügyi szempontból a vágóhidakat, hentesüzleteket, mészárszékeket, üzlethelyiségeket, kocsmákat, vendéglőket és szódavíz üzemeket. Fontos feladata volt az egészségügyi ismeretek terjesztése is. Ennek érdekében minden évben össze kellett állítania az általa megtartandó népszerűsítő előadások programját. Mindezen teendői mellett magánpraxist is folytathatott, de más községben nem vállalhatott állást, iparvállalatoknál, vagy betegpénztáraknál pedig csak a képviselőtestület javaslatára, a járási főszolgabíró engedélyével tevékenykedhetett.

A harmincas években a községi orvosi tisztet Dr. Nagy Lajos látta el, akit 1927-ben választottak hivatalába. Az 1900-ban Ókércskén, Pest vármegyében született orvosdoktor tanulmányait a debreceni református főgimnáziumban, majd a háború utolsó évében teljesített katonai szolgálat után a budapesti és a debreceni tudományegyetemeken folytatta. A doktori címet 1924-ben szerezte meg, majd szülőfalujában praktizált. Tarcalon 1927-ben telepedett le. 1929 májusában egy másik orvos is költözött Tarcalra, s kezdett magánpraxist, a Csongrád vármegyei Sándorfalván 1899-ben született Dr. Schwarcz József „egyetemes orvostudor”. Róla annyit jegyeztek fel, hogy tanulmányait Zágrábban, Budapesten és Szegeden végezte, s 1921 februárjától 1922 januárjáig a Nemzeti Hadseregben szolgált.¹³

A törvénybíró, amellet hogy a községi bíró helyettese volt, felügyelt a piaci rendszabályok betartására, az utcák, terek tisztántartására, a községi éjjeliőrök (bakterek) tevékenységére. Ellenőrizte hogy a kocsmárosok, húsiparosok és kereskedők teljes és hiteles mértékkal mérjenek, és hogy az elhullott állatok „a dögtéren legalább kettő méter mélyen elásassanak” Törvénybírónak csakis olyan egyén volt választható, aki gazdasági iskolát végzett, és kitűnően értett a gazdálkodáshoz, hiszen neki kellett felügyelnie az önkormányzat földjein folyó gazdálkodásra. „Ha gazdasági iskolát végzett nem akadna – mondja ki a szabályrendelet – úgy olyan egyén választandó, aki jó gazda hírében áll, írni, olvasni tud, és megfelelő vagyonnal rendelkezik.”

A pénztáros természetesen a községi pénzek kezelésével foglalkozott, és csak olyan helybeli feddhetetlen előéletű személy lehetett, aki 3000 pengő biztosítékot tudott a tokaji magyar királyi állampénztárnál elhelyezni.

¹³ Zemplén megyei fejek Zemplén vármegye tíz évvel Trianon után Szerk.: Hirn László Bp. 1930

A községi közgyám és útbiztos a faluban található árvákról, lelencekről,* és gyámolításra szoruló aggokról, özvegyekről, valamint a községélyre szoruló szegényekről gondoskodott, illetve a községi utakra és az azokon található mőtárgyakra felügyelt. Ő ellenőrizte a községi közmunkák teljesítését is.

Az esküdtek, vagy tanácsosok a bíró, a főjegyző és a jegyzők rendelkezéseit teljesítették. Egymást váltva vasárnap reggeltől szombat estig a hivatalos órák alatt a község házában kellett tartózkodniuk, és a rájuk bízott hivatalos teendőket elvégezniük. Csak feddhetetlen előéletű, írni, olvasni tudó tarcali lakos volt esküdtnek megválasztható.

A tarcali önkormányzat működését segítette a segédszemélyzet, a szolgazemélyzet, és az üzemi alkalmazottak. A segédszemélyzetet két díjnok, két szülész nő, és egy gazda, a szolgazemélyzetet három községi rendőr (hajdú), egy gyepmester, egy erdőőr, egy mezőőr és egy fertőtlenítő, az üzemi alkalmazottakat pedig egy községi villanyszerelő alkotta.

A segédszemélyzethez tartozó községi gazda meghatározó szerepet játszott a település életében, hiszen ő volt a község ingatlan és ingó vagyonának felügyelője, a község mezőgazdaságának vezetője és kezelője. Tisztét képezte a község minden ingatlan vagyonára felügyelni, az ott folyó munkálatokat közvetlenül ellenőrizni, a részes gazdálkodásnál a község nevében és megbízásában közreműködni, az ügynevezett részleést elvégezni, és a községnek teljesítendő napszámos munkát felügyelni. Tarcál község tulajdonában tekintélyes ingatlanvagyon, egészen pontosan 677 hold szántó, 17 hold kert, 62 hold rét, 249 hold legelő, 117 hold erdő, és 531 hold földadó alá nem eső terület, tehát 1653 katasztrális hold volt, s így az ezer holdat meghaladó birtokosok közé számított. Ekkora gazdaság irányítása komoly szakértelmet igényelt.¹⁴ Csakúgy, mint a község tulajdonában lévő igavonó- és tenyészállatok tartásának, gondozásának, használatának, takarmányozásának felügyelete. A község mindig nagy gondot fordított megfelelő tenyészállatok beszerzésére, és tartásukra. A harmincas években 9 tenyészbika és 8 sertés kan szolgálta a jó színvonalú állattenyésztést. A képviselőtestület alaposan megtárgyalta a beszerzendő állatok ügyét, körültekintően választotta meg a tenyésztőt, és a beszerzett állatokra biztosítást is kötött. 1934-ben két tenyészbikát vásárolt. Dezsőt Klár Sándortól, Pistát pedig Haás Sándortól. 1935-ben került Tarcálra Legény és Samu Rédey György szihalmi uradalmából, Huszár pedig Szász Lajos tenyésztőtől. 1936-ban vásárolták Csörszöt és Cézárt Graefl Andortól, Bunkót és Zsinórt pedig gróf Andrassy Géza

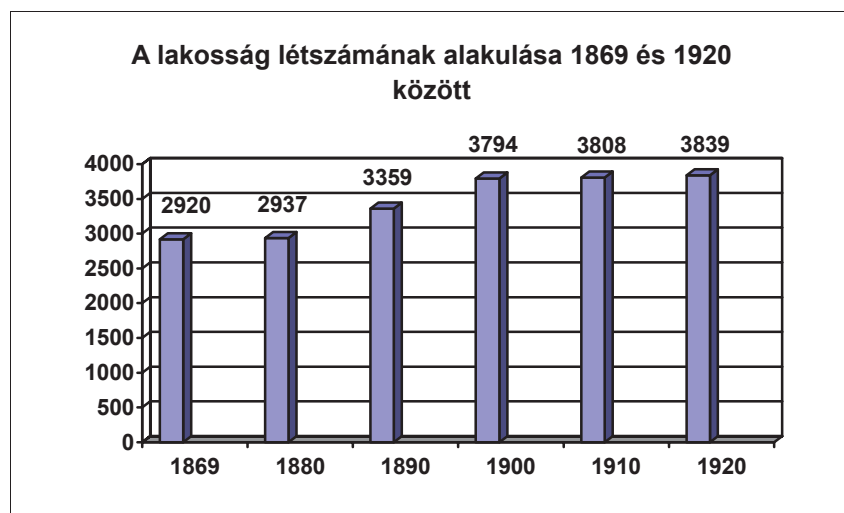
* Lelenc Ma már nagyon ritkán használt kifejezés. Talált gyermeket jelent. Olyat, akit újszülött, vagy csecsemő korában a szülők nevének eltitkolása mellett állami gondozásba adtak.

¹⁴ Magyarország földbirtokosai és földbérlői Magyar Királyi Központi Statisztikai Hivatal Bp. 1937. 374. l.

uradalmából. A Gyilkos, Piktör Hegyes, Vértes, Huszár, Vitéz Fegyver, és Jónás nevű sertés tenyészkánok 1934 és 1936 folyamán kerültek a község tulajdonába Dr. Csobaji Gyula, és Csajka György tenyésztőktől.¹⁵ A községi gazda közvetlen előjárója, és „parancsolója” volt a község mezőgazdasági üzeménél felfogadott szegődményeseknek, ő állapította meg munkarendjüket, és gyakorolt felügyeletet is fölöttük. A képviselőtestület által elfogadott üzemtervet pontosan betartva kellett vezetnie a község kezelésében lévő földeken folyó gazdálkodást.

Nem kevésbé voltak fontosak a segédszemélyzet soraiban helyet foglaló szülésznők. A két világháború közötti időszak két szülésznőjének, Juhász Ferencnének, és Tirpák Józsefnének a nevét is megörökítették források. Ők segítették a vajúdo anyákat Tarcalon. A szegényeket ingyen, a fizetőképesséket 8 pengő díjazás ellenében. Az 1935-ös év folyamán Juhász Ferencné 103, Tirpák Józsefné pedig 17 tarcali újszülött világra jötténél bábáskodott.

A falu lakossága az 1920-as népszámlálás szerint 3839 fő volt. Ez a szám csak 45 fővel haladta meg az 1900-as népszámlálás eredményeit, és 31-gyel az 1910-esét.¹⁶ Mindez azt jelenti, hogy az 1880-as években fellendülő népességnövekedés a századfordulót követően erősen lefékeződött. Ennek egyik okát nagy valószínűséggel a filoxérapusztítás által is előidézett kivándorlásban, és elvándorlásban, míg a másikat az első világháború emberfaló ütközeteiben kell keresnünk.

¹⁵ Tarcál község előjáróságának 300/1936. sz., valamint Magyar Kölcsönös Állatbiztosító Társaság 1936. augusztus 12-én kelt levele Tarcál község iratai

¹⁶ Az 1920. évi népszámlálás Első rész. A népesség főbb demográfiai adatai. Magyar Királyi Központi Statisztikai Hivatal Bp. 1923. 281.

A 3839 fő 1920-ban egy híján magyar anyanyelvű volt, vallását tekintve, pedig 1478 római katolikusra, 320 görög katolikusra, 1695 reformátusra, 37 ágostai evangélikusra, 3 unitáriusra, és 306 izraelitára oszlott. Az egyetlen nem magyar német anyanyelvű volt, de ő is beszélt magyarul. Legtöbben a református vallást követték (44,15%), őket követték a római katolikusok (38,50%), a görög katolikusok (8,34%), majd az izraeliták (7,97%) és az evangélikusok (0,96%). A sort az unitáriusok (0,08%) zárták.¹⁷

Az 1930-ban összeírt 4063 lakos között már 5 nem magyar anyanyelvűt, és két nem magyar állampolgárt is találunk. Az 1 német mellett 2 szlovák, egy román, és egy ismeretlen anyanyelvű szerepel az adatsorokban, akik valamennyien bírták a magyar nyelvet. Módosult a vallási összetétel is. Az 1627 katolikus, 334 görög katolikus, 1748 református, 33 ágostai evangélikus, és 321 izraelita azt jelentette, hogy a katolikusok száma 10%-kal nőtt, s így már az összlakosság 40 százalékát alkották, s – minthogy a reformátusok sokkal szerényebb ütemben (3,13%-kal) gyarapodtak – megközelítették a református vallás követőinek számát, akik, bár továbbra is a legnépesebb gyülekezetet alkották, az összlakosságnak már csak 43,2%-át tették.¹⁸

Az 1941-ben készített népszámlálás viszont már arról tudósít, hogy, – ha csak fél százalékkal is, de a katolikus vallásúak lettek a legnépesebb gyülekezet Tarcalon, bár a korábbiakhoz képest sokkal szerényebb ütemben (3,75%) gyarapodtak. Ennek oka abban keresendő, hogy a reformátusok száma 1930 és 1940 között nem nőtt, hanem négy és fél százalékkal csökkent. A település lakosságát 1688 római katolikus (42,18%), 1668 református (41,68%), 324 görög katolikus (8,10%), 23 ágostai evangélikus (0,57%), 299 izraelita (7,47%), és 2 egyéb vallású alkotta. Az 1941-es népszámlálás egy nagyon szomorú jelenségről is tájékoztat. Nevezetesen Tarcál lakosságának fogyásáról. Az 1920 és 1930 közötti csaknem 6 százalékos (5,83%) népességnövekedést ugyanis másfél százalékos csökkenés követte, melynek okát a gazdasági válságban és az 1939-ben kitört világháborúban kereshetjük, amely erősen csökkentette a szülési kedvet.¹⁹ A 4004 tarcaliból 3995 volt magyar, 3 német, 3 szlovák és 3 egyéb anyanyelvű.

Írni és olvasni a lakosság döntő többsége tudott. Bár az analfabetizmus 1920 és 1930 között valamelyest nőtt – 27 százalékról 28-ra – az írni és olvasni tudó aránya 1941-re meghaladta a 90 százalékot. 1941-ben 36 közép-

¹⁷ Az 1920. évi népszámlálás Első rész. A népesség főbb demográfiai adatai. Magyar Királyi Központi Statisztikai Hivatal Bp. 1923. 114-115.

¹⁸ Az 1930. évi népszámlálás I. rész Demográfiai adatok községek és külterületi lakóhelyek szerint Magyar Királyi Központi Statisztikai Hivatal Bp. 1932. 230-231.

¹⁹ Az 1941. évi népszámlálás 2. Demográfiai adatok községek szerint. Bp. 1976. 202-203.

iskolát, és 15 főiskolát végzetten is találhattunk a tarcali lakosok között.²⁰ A magyar mellett 61-gyen beszéltek a német, 19-en a szlovák, 12-en az orosz, 8-an az angol, 7-en a román, 3-an a francia, és 2-en valamilyen délszláv nyelvet.

1920-ban a település 669 lakóházából 120 épült kőből vagy téglából, 542 vályogból vagy sárból, de ezek közül 210-nek kő, vagy téglalapozása volt. 7 lakóépületet fából vagy valamilyen más anyagból építettek. A házak csaknem felét, 317-et nád vagy zsúp fedte, 205-ön cserép, pala vagy bádóg díszlett, míg 147 zsindeletet védett az idő viszontagságaitól. 1930-ra a település 100 lakóházzal gyarapodott, s ebből a 769-ből már 177 épült kőből vagy téglából, vagyis az új lakóépületek több mint fele készült ebből az anyagból. Felépült 38 vályog, és vert falú ház is, így már 580 állt belőlük a faluban, közülük 370 kő-, vagy téglalapozású. Szaporodtak a fából, vagy egyéb anyagból készült házak is, 7-ről 12-re, viszont drasztikusan csökkent a zsindeletet, 147-ről 29-re. Ez az építőanyag korábban vízi szállítás mellett feltehetően lényegesen olcsóbban juthatott el Tarcalra, a zsindeletet olcsón előállító területek azonban a trianoni határokon kívülre kerültek. Visszaszorult a nád, vagy a zsúpfedel is. 1930-ban már a házak több mint felét, szám szerint 446-ot cserép, pala, vagy bádóg fedett, s csak 294-et nád vagy zsúp.

A tarcali lakásviszonyokba az 1941-es népszámlálás enged részletes betekintést. Első pillantásra azt mondhatnánk, hogy az 1930 óta eltelt 10 évben mindössze 30 ház épült, tehát valamivel kevesebb, mint a megelőző tíz évben épültek egyharmada, hiszen 1930-ban 769, 1941-ben pedig 799 állott Tarcalon. Ha azonban részletesebben megvizsgáljuk az adatokat, azt tapasztaljuk, hogy a kő, vagy téglalapozású épületek száma 39-cel csökkent (elpusztult, vagy nem lakás céljaira használták), és teljesen eltűntek a faépületek, miközben a vályog, vagy vert falú házak száma 81-gyel nőtt. Vagyis, a lakásépítések száma nem hetven százalékkal csökkent a megelőző tíz évhez képest, hanem csak 19 százalékkal, hiszen 81 vályogházat emeltek 1930 és 1941 között. A csökkenés azonban így is szembetűnő, és arra utal, hogy ez alatt az idő alatt egy gazdasági válságot kellett kiheverniük, – természetesen nem csak – a tarcaliaknak. A fentebb elősorolt változások következtében 1941-ben 138 kő-, vagy téglalapozású, és 661 vályog, és vert falú, közöttük 171 kő-, vagy téglalapozású álló házat találhattunk Tarcalon. A házak több mint kétharmadának (541; 67,71%) fedele már cserépből, palából, vagy bádógból készült, kevesebb, mint egyharmadé pedig (251; 31,41%) nádból, vagy zsúpszalmából. Zsindeletetős ház viszont már csak 7 volt található. A faluban egy emeletes épület is állt. 652 ház egy lakás céljaira szolgált, 114-ben viszont kettő, 23-ban három, 10-ben pedig négy vagy több lakás volt

²⁰ Az 1941. évi népszámlálás 2. Demográfiai adatok községek szerint. Bp. 1976. 332.

található. Négy épületben már házi vízvezetékot szereltek föl, és 179 ház telkén ásott kút volt, 137 házba azonban 50 méterről, 133-ba 50-100 méterről, 301-be 100-500 méterről, 45-be pedig még 500 méternél is messzebről kellett a vizet hordani. 120 ház rendelkezett villanyvilágítással. 10 ház lakásaiban már benn volt az árnyékszék, azaz feltehetően vízöblítéses úgynevezett angol WC-vel rendelkeztek, és 9 ház árnyékszéke az épületen belül volt található, 751 ház azonban a lakóépületen kívüli árnyékszékkel rendelkezett, melyek tisztítása a községi gyepmester feladata volt. 29 ház egyáltalán nem rendelkezett árnyékszékkel. Szennyvízcsatorna nem volt a településen.

Tarcál 799 házában 1006 lakás volt. Ezek nagyon különböző „komfortfokozattal” rendelkeztek. Egy esetben gazdasági helyiség szolgált lakás céljára, egy másik esetben pedig konyha. 108 egy szobás lakás nem rendelkezett konyhával, 572 egy szoba konyhás volt, 7 két szobás, de konyha nélkül, 262 két szoba konyhával, 37 három szobás, 9 négy szobás, 9 pedig 5, vagy még annál is több szobával rendelkezett. Felszereltségét tekintve 6 lakásban volt vízvezeték, 117-ben villanyvilágítás, és 34-ben árnyékszék. 66 lakásban rádiókészülék is volt található.

Az 1006 lakás 3356 helyiséget foglalt magába. E helyiségek döntő többsége lakószoba (1411, 42,04%), konyha (896, 26,70%), és éléskamra (541, 16,12%) céljaira szolgált. De találhattunk 142 előszobát, 15 fürdőszobát, és 14 cselédszobát is.

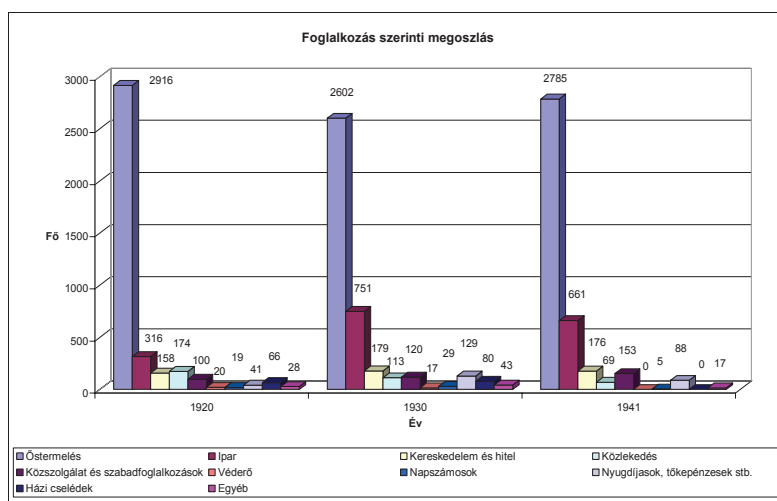
WC, villanyvilágítás vízvezeték, fürdőszoba, előszoba, cselédszoba, nem is beszélve a rádiókészülékekről, vagyonos és igényes, s inkább városias, mint falusi lakókra utal.²¹

A foglalkozási megoszlás viszont a falvakra jellemző szerkezetet mutat, hiszen a tarcaliak döntő többsége az úgynevezett őstermelésből, vagyis az anyagi javak termelésének azon ágaiból élt, amelyek a természet erőit emberi munka segítségével használták fel, tehát döntően és elsősorban a mezőgazdaságból.

Ipari tevékenységből 1920-ban csupán a lakosság 8 százaléka élt. Igaz, ez az arány 1930-ra alaposan megváltozott, mert ekkorra már az ipar a falubeliek 18 százalékának megélhetését biztosította, ami azt is jelentette egyben, hogy létszámuk egy évtized alatt csaknem másfélszeresére nőtt. Ez a növekedés a falu határában nyitott kőbányáknak volt köszönhető, amelyek csaknem másfélszáz embert foglalkoztattak, ráadásul 5 kereskedelmi, és 3 műszaki tisztviselővel, 9 művezetővel és altisztel, valamint két gépkocsivezetővel is bővítették a tarcali társadalmat. A Magyar Trachitművek R. T. bányatársaság tarcali üzemvezetőjéről, Stern Mórról, név szerint is megem-

²¹ Az 1941. évi népszámlálás 5. Lakóház és lakásadatok községek szerint KSH Bp. 1982 38-39., 184-185.

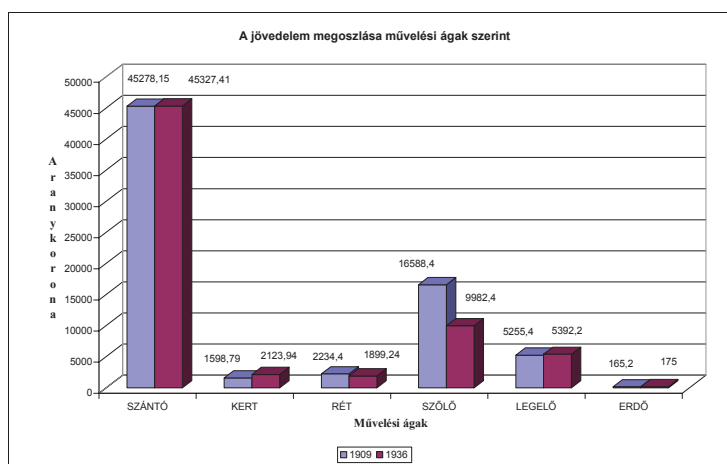
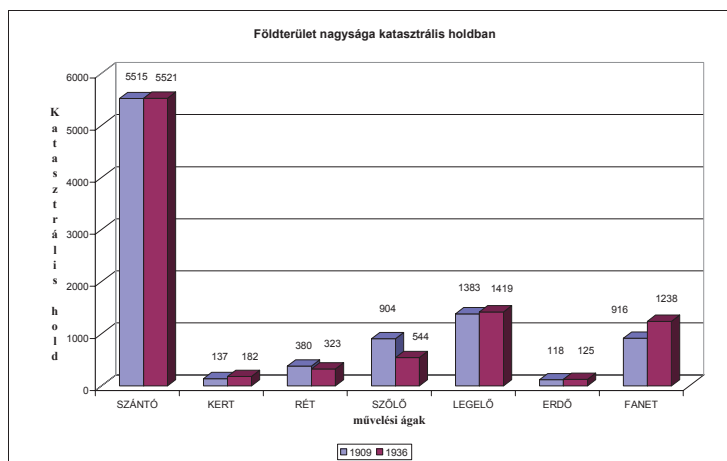
lékeznek korabeli források, de ezek csak az 1919-ben leszerelt, a koronás arany érdemkeresztel kitüntetett műszaki főtiszt világháborús tevékenységéről adnak röpké ízelítőt.²²

A tarcali lakosság fő foglalkozását tehát a mezőgazdaság jelentette. A településhez tartozó földterület művelési ágak szerinti megoszlása az 1910-es és 1930-as évek között valamelyest módosult, de alapvetően nem változott meg. A művelés alá fogott földek döntő részét a szántógazdálkodás, és az ehhez nélkülözhetetlen legelők foglalták el, de komoly jelentősége volt a szőlőnek is. Különösen, ha a földművelésből származó kataszteri tiszta jövedelmet vesszük számba. A harmincas évek gazdasági válsága azonban a szőlőültetvények visszaszorulásához, s így a belőlük származó jövedelmek csökkenéséhez vezetett.²³

²² Zemplén megyei fejek Zemplén vármegye tíz évvel Trianon után Szerk.: Hirn László Bp. 1930

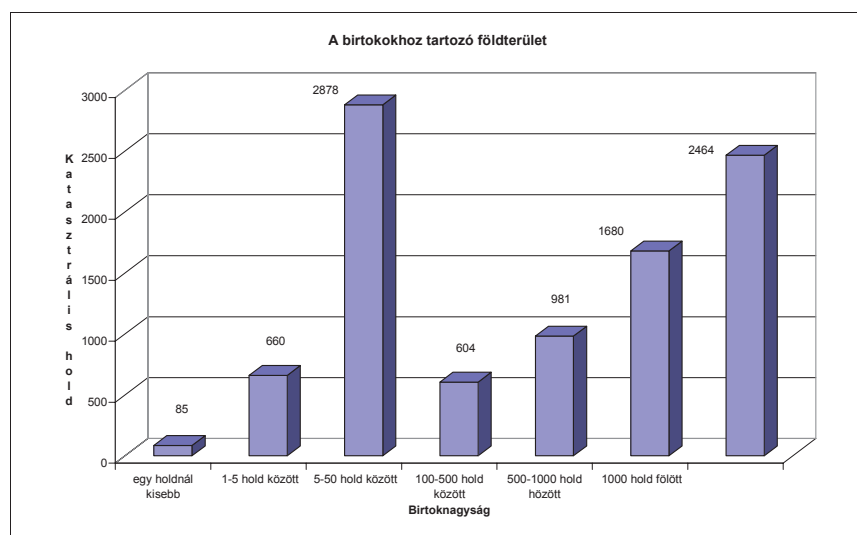
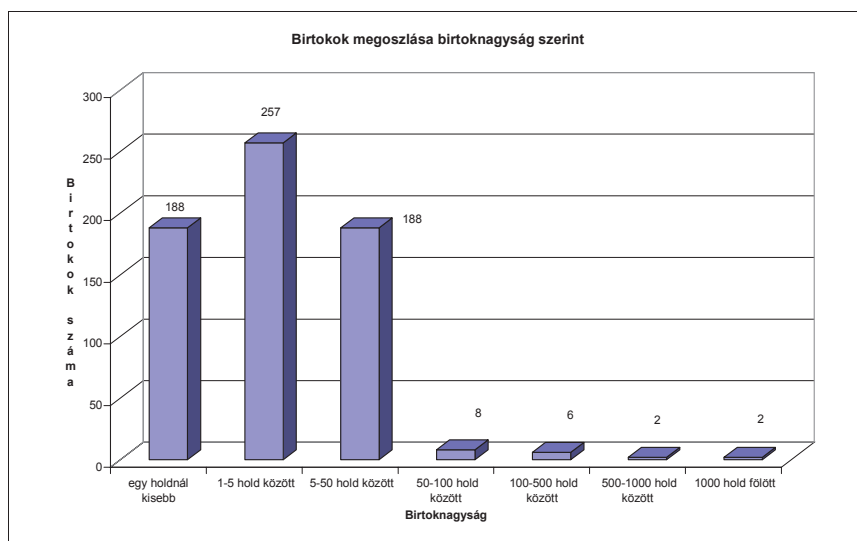
²³ Zemplén vármegye adóközségeinek területe és kataszteri tisztajövedelme művelési áganként és osztályonként Budapest 1913. 35., 37., és Magyarország földbirtokviszonyai az 1935. évben I. Bp 1936. 263.

A tarczali birtokok döntő többsége, – 69 százaléka – öt holdnál kisebb kiterjedésű volt, 29 százaléka pedig öt és ötven katasztrális hold közötti nagyságra terjedt. Elmondhatjuk tehát, hogy a Tarczal határában fekvő földbirtokok 98 százaléka nem haladta meg az 50 holdat, de hozzájuk csak az ott fekvő földterületek 40 százaléka tartozott. A mezőgazdaságilag hasznosított területek nagyobbik fele, – 60 százaléka – tehát a 18 darab 50 hold fölötti gazdasághoz tartozott²⁴. Az öt hold alatti törpebirtokosok számát gyarapította az a 220 földhöz, és 78 házhelyhez juttatott szegényparaszt, akik a földbirtokrendezés által kaptak talpalattnyinak is alig mondható területet. A 220 „érdemes és gondos gazda” között 250 katasztrális holdat osztottak ki, és 78-

²⁴ Magyarország földbirtokviszonyai az 1935. évben I. Bp. 1936. 262-263.

an kaptak összesen 15 holdat, – tehát fejenként mintegy 300 négyszöglet – házépítés céljára.²⁵

Az 5 holdnál kisebb kiterjedésű birtokokon főképpen szőlőtermesztés, vagy kertgazdálkodás folyt, amit az is alátámaszt, hogy a 188 egy holdnál

²⁵ Magyarország földbirtokviszonyai az 1935. évben I. Bp. 1936. 25.

kisebb parcellából 108-hoz nem is tartozott szántóterület. A szántógazdaság az 5 és 50 hold közé eső birtokokon és 100 hold felett volt uralkodó, bár a község határában található szőlőterületek 30 százaléka szintén a 100 holdat meghaladó birtoktesteken feküdt. A 100 hold feletti birtokkal rendelkezők közül csak hárman mondhattak tekintélyes szőlőterületet maguknak: a Királyi Uradalom 44 holdat, a Magyar Királyi Szőlészeti és Borászati Szakiskola 42 holdat, és özvegy Andrassy Jánosné 22 holdat. Őket követte Tassonyi Dániel 15 hold, a csobaji illetőségű Csobaji Gyula 10 hold, a tiszaladányi Szirmay Ottó gróf és a balsai Veres Gyula 7-7 hold, a tarcali római katolikus egyház 6 hold, a Nyíregyházán lakó Bogdán Ferenc 5 hold, és özvegy Sebeő Gyuláné tarcali lakos 3 hold szőlővel.

Tarcal és a szőlőtermelés kapcsolatát nem szükséges hosszasan bizonyítanunk, hiszen méltán híres bora sokak által ismertté tette nevét, s köztudott hogy határában legjelesebb történelmi borvidékünk, a tokaji legjobb minőségű szőlőterületei fekszenek. Ennek is köszönhető, hogy itt, Tarcalon állították fel az ország harmadik állami vincellériskoláját 1873-ban, a kincstár tulajdonában lévő területeken. Az 1891-ben átszervezett szőlészeti és borászati szakoktatás rendszerében Tarcal az alsó fokú szakképzést kapta feladatul, amely a gyakorlati képzésre helyezte a hangsúlyt.²⁶ A Magyar Királyi Vincellériskola, majd Magyar Királyi Szőlészeti és Borászati Szakiskola száz holdon gazdálkodva terjesztette a szőlészeti és borászati ismereteket.

1936-ban 544 hold szőlőt írtak össze a faluban. Ebből 507 hold hegyvidéki, 20 pedig síkvidéki hazai fajtával volt beültetve. A szőlőhegyeken 10, a kertekben, illetve a sík vidéken 7 hold parlagszőlő is volt található.²⁷ Az 1935-ös szüreti eredményekről fennmaradt ugyan egy községi kimutatás, de ez nem veszi számba a teljes szőlőterületet, mindössze 125 katasztrális hold terméséről tudósít, amelyen összesen 690 hektoliter bor termett, amit nyilvánvalóan nem lehet a Tarcalon előállított teljes bormennyiségnek tekinteni. Érdekességeket azonban tartalmaz az említett kimutatás. Az adatok alapján kiszámítható egy holdra eső termésátlag még rendben lévőnek mondható, hiszen az 5,52 hektó alatta marad az 1873-as 6,7 hektós értéknek, van viszont olyan tarcali bortermelő, aki 22 hold szőlőről 35 hektó bort szűrt, míg egy másik 15 holdról 77 hektót, egy harmadik pedig 12 holdról 65-öt. Mások 4 holdról 50 hektó, megint mások pedig 3 holdról 30 hektó borra tettek szert. Az viszont már kifejezetten figyelemre méltó, hogyan lehet 2 hold szőlőről 48, 1595 négyzetméterről 47 hektoliter bort szűrni. Ha ez nem elírás, akkor

²⁶ Lónyai Ferenc: Szőlőművelés és borászat Magyarország földművelése 1896 Budapest 1896. 665-675.

²⁷ Szőlőtermelés Községsoros adatok 1873-1965 Történelmi Statisztikai Kötetek Központi Statisztikai Hivatal Bp. 1986. 219.

igen érdekes gondolatokat ébreszt az illető borok származásával kapcsolatosan. Fentiek után viszont nagyon valószínű, hogy a dokumentum, címe ellenére nem az 1935. évi szüreti eredményeket veszi számba, hanem az egyes bortermelők birtokában lévő összes bormennyiséget tartalmazza.²⁸

Ami a nem mezőgazdasággal foglalkozókat illeti, a 74 tarcali iparvállalatból 1920-ban 47 segédszemélyzet nélkül, 27 pedig segédekkel dolgozott. Nagyságukat tekintve az utóbbiak a 20 segédnél kevesebbet foglalkoztató vállalatok közé tartoztak. 1930-ra az iparvállalatok száma 67-re csökkent, az iparban foglalkoztatottak száma viszont – mint azt fentebb már jeleztük – tíz százalékkal nőtt, a kőbányászat megindulásának köszönhetően. A falu határában működő két kőbánya közül az egyik 50 főt, a másik 81 főt foglalkoztatott.

A Magyar Trachitművek R. T. kőbánya vállalat megjelenése és tevékenysége a tarcali határban nemcsak a foglalkoztatottak számának növekedése miatt jelentett jó üzletet, hanem a bányaművelés alá fogott területek átengedéséből befolyó összeg miatt is. A 3200 négyszögöles területért a községi önkormányzatnak sikerült jó árat kialkudnia. A szóban forgó terület ugyanis, bár az erdőművelési ágba tartozott, a rajta található mintegy száz darab satnya fával nem sok haszonnal kecsegtetett. A bányatársaság viszont kényszerhelyzetben volt. Ha területét nem tudja bővíteni, le kellett volna állítania a termelést. Így hajlandó volt irreálisan nagy haszont is megfizetni. A befolyó összeggel a sok adóhátralék miatt megbillent községi költségvetés egyensúlyát sikerült helyreállítani.²⁹

A 67 darab 1930-ban Tarcalon működő iparvállalat közül 41 dolgozott segédszemélyzet nélkül, 23 egy, vagy kettő, egy pedig három vagy öt segéddel.³⁰

Hogy az 1920 és 1930 között eltelt 10 év alatt hány vállalkozás indult, és hány jutott csődbe, azt adatok híján pontosan nem tudhatjuk, de az biztos, hogy 1935-ben 14-en váltottak ki iparigazolványt, – igaz, ketten nem kezdték meg tevékenységüket – és csak egy boltot zártak be. Ebben az évben indította vállalkozását, többek között, Berger Sámuelné borkereskedő, Bíró Viktor korcsmáros, Cservik István kőműves, Tornai István temetkezési vállalkozó, és ifj. Sternberg Jakab marhakereskedő.³¹ Tarcalon ekkor 9 marha-

²⁸ Jelentés a szüreti eredményekről 1935 Tarcal nagyközség iratai 1606-1950 (Továbbiakban TNI) V-272. közigazgatási iratok 11. doboz

²⁹ Tarcal község előljárási iratának a Magyar Trachit Művek és Tarcal község között kötött adásvétel tárgyában a főszolgabíróhoz intézett levele. TNI V-272. közigazgatási iratok 11. doboz

³⁰ Az 1930. évi népszámlálás Foglalkozási adatok Magyar Királyi Központi statisztikai Hivatal Bp. 1934. 243.l.

³¹ Tarcal község előljárási iratának a Magyar Királyi Adóhivatalhoz intézett 4115/1936. sz. levele – TNI község iratai

kereskedőt tartottak nyilván. Friedmann Dezső, Friedmann Sámuel Reich Dezső, Reich Frigyes, Reich Ignác, Reich József, Sternberg Dezső, ifj. Sternberg Jakab, és Windt Sándor kezén két ló és 1514 szarvasmarha fordult meg az 1935-ös évben.³²

A 7 tarcali hentes és mészáros, Altman Menyhért, – aki vendéglős is volt egyben – Bányai István, Bogár Ferenc, Nagy Sándor, Szopkó András, Szopkó Antal és Zafir Sámuel viszont kis híján csődbe ment egy 1934-ben eszközölt közegészségügyi ellenőrzés miatt. Nem a mészárszékek vagy hentesüzletek higiéniai állapota, vagy a hús minősége hozta nyakukra a bajt, hanem a Bodrog folyó. Még pontosabban a Bodrogról gyűjtött jég. Akkortájt az élelmiszer hűtésére még jégvermek szolgáltak, ahová a jeget, – jéggyár nem lévén a közelben, tehát műjég sem – a közeli Bodrogról gyűjtötték. Már csak azért is, mert ez volt a község hatóságilag kijelölt és engedélyezett jéggyűjtő helye. A Bodrog vize azonban a miskolci közegészségügyi intézet vizsgálata szerint szennyezett volt, tehát az onnan gyűjtött jégkészlet is. Így kerülhetett fertőzött jég a tarcali jégvermekbe. A járási főszolgabírói hivatal azonnal lepecsételtette a községben található jégvermeket, megnehezítve ezzel a mészárosok és a vendéglősök dolgát, hiszen így nem lehetett az élelmiszert megfelelően tárolni. Mint fellebbezésükben írták: „Tisztelettel kérjük, hogy jégvermeink megtöltésére, mint jégszerzési forrást, a Bodrog folyót kijelölni méltóztassék. Ugyan is Tarcal község lakosságának a Bodrogon kívül más jéggyűjtő hely rendelkezésére nem áll, s ha ez nem engedélyeztetik teljesen jég nélkül maradunk, s úgy már kora tavasszal kénytelenek leszünk üzemünket beszüntetni. Tisztelettel megjegyezzük, hogy az általunk tárolni szokott jég gyógyítási, közegészségügyi célokat nem szolgál, kizárólag az elraktározott hús lehűtésére szolgál, a hús pedig a jéggel egyáltalán nem érintkezik, mert előírás szerint a húst a jégre helyezett horganyzott lemezzel bélelt ládában kell tartanunk, úgy is tartjuk, tehát a hús megfertőzésének lehetősége ki van zárva.”³³ A jégprobléma végül szerencsésen megoldódott, úgy miként, arról már nem szólnak forrásaink.

A harmincas években hengermalom és téglagyár is működött Tarcalon. A téglagyárat, – amely a téli hónapokban nem üzemelt, és Kovács Dezső tulajdonát képezte – vitéz Lada István bérelte és üzemeltette. A hengermalom Guttmann Ignác és társa tulajdonában volt, aki a harmincas évek második felében szépen gyarapodott. Olajütővel bővítette üzemét, és terményvásárlásba is fogott, ami nem került el az adóhivatal figyelmét, így jövede-

³² Kimutatás a Tarcal községben lakó ló- és marhakereskedők 1935. évi forgalmáról TNI V-272 közig.ir. 11 d.

³³ Fellebbezés a tokaji járás főszolgabírájának 1385/1934. sz. véghatározata ellen TNI V-272 közig.ir. 11 d.

lemadóját év közben és soron kívül megemelte. Erre a sorsra jutott, bevételeinek növekedésére tekintettel Berger Sámuel bor- és terménykereskedő, Braunstein Hermann terménykereskedő, és Reich Dezső marhakereskedő is.³⁴ Ezek az adatok élénk gazdasági tevékenységre utalnak. Guttmann Ignác számára a „baj” nem járt egyedül. Az adóhatóságot iparfelügyelői vizsgálat követte, amely hiányosságokat talált a gépházban és az új olajütő meghajtásánál. E rendellenességeket azonban – fősztolgabírói utasításra – egy hónapon belül sikerült megszüntetnie.³⁵

Ipari tevékenységet azonban nemcsak az arra jogosultak, és a hivatalos összeírásokban szereplők üztek Tarcalon. Erre hívja föl a figyelmet Hadas Sámuel és Berecz János kőműves mesternek a tarcali vezető jegyzőhöz intézett levele. Mint írták: „Tarcalon az építő ipart többen az ipartörvénynek meg nem felelő, illetve iparigazolvánnyal nem bíró egyének, szabadon, önállóan végzik. Ugyanakkor mi, akik iparigazolvánnyal bírunk, nem tudjuk felvenni a versenyt ojan (!) egyénekkal, akik se kereseti adót, se OTI –t, sem semmiféle terhet nem viselnek. Kérjük szépen a jegyző urat, alant leírt egyéneket felhívatni, és őket figyelmeztetni az ipartörvények pontjaira, mert ellenkező esetben kénytelenek leszünk, felsőbb hatóságnál velők szemben a legszigorub módon eljárni.”³⁶

A fennmaradt iratok alapján lakóházak mellett iskola is épült a 30-as években Tarcalon, mégpedig a tanyákon lakó gyermekek számára. A településhez tartozó tanyákon 47 tanköteles gyerek élt, ezért a vallás- és közoktatásügyi miniszter a vármegyei tanfelügyelő felterjesztésére elrendelte, hogy Kishomokos tanyán iskolát kell építeni. Hadas József kőművesmester költségvetési előirányzata szerint a kőalapon álló, tantermet és tanítói lakást magába foglaló épület 8400 pengőbe került.³⁷

Ugyancsak ebben az időben épült Tarcál vezér emlékműve is. Az emlékmű felállítását az Ébredő Magyarok Egyesületének tarcali szervezete kezdeményezte, annak a falu határában feltárt honfoglalás kori sírnak a megjelölésére, amit Tarcál vezér sírjának gondolt. A sír Pataki Sándorné, született Tarcali Zsuzsanna birtokában lévő szőlőben feküdt, s a tulajdonos készséggel engedte át a mintegy 9 négyszöglet a nemes célra, csakhogy a szóban forgó szőlőt 1934 tavaszán elárverezték, s így az új tulajdonos, a Kisbirtokosok Országos Földhitelintézete, és üzlettársa, a Tokajvidéki Hitelbank

³⁴ Tarcál község jegyzőjének 4115/1936 sz. levele a Magyar Királyi Adóhivatalhoz TNI V-272 közig..ir. 11 d.

³⁵ Tarcál község jegyzőjének 281/1936. sz. levele a tokaji fősztolgabírói hivatalhoz TNI V-272 közig..ir. 11 d.

³⁶ Hadas Sámuel és Berecz János levele Tarcál község vezető jegyzőjéhez TNI V-272 közig..ir. 11 d.

³⁷ Hadas József képesített kőművesmester költségirányzata TNI V-272 közig..ir. 11 d

beleegyezése kellett az építkezéshez. Nem kis huzavona után ezek az engedélyek is megérkeztek, s megkezdődhetett az építkezéshez szükséges anyagi eszközök összegyűjtése. Az emlékművön elhelyezni tervezett öntöttvas táblát a Magyar Királyi Állami Vas-, Acél- és Gépgyárban rendelték meg, a hazafias cselekedetre tekintettel térítésmentesen. A MAVAG vezérigazgatója azonban, vállalata súlyos gazdasági helyzetére tekintettel, csak önköltséges áron tudta vállalni. Az építéshez szükséges 40 mázsa cementet az Egercsehi Kőszénbánya és Portlandcementgyár szállította az érvényes mázsánkénti 7 pengős ár helyett 6 pengőért. Zemplén vármegye főispánja 600 pengőt bocsátott rendelkezésre az inségalapból, az építkezéshez szükséges napszámberék kifizetésére. A Magyar Trachit Művek 20 köbméter kőzúzálékkal segítette a munkálatokat. A kivitelező ebben az esetben is Hadas József volt. Az építési költségek 382 pengő 33 fillérre rúgtak. 1935. augusztus 5-én Szöllőssy Sándor csoportelnök az ÉME nevében tisztelettel hozta a tekintetes elöljáróság és a képviselőtestület tudomására, hogy „Tarcal honfoglaló vezér síremléke elkészült”³⁸.

Korszakunkban a településen élénk társasági élet folyt. 1897 óta működött, majd 1928-ban megújult a katolikus olvasóköri, 1899-ben alakult a Tarcali Önkéntes Tűzoltó Testület, 1903-ban a Gazdakör, 1929-ben a Diána Vadásztársaság, 1930-ban a Polgári Lövészegylet, 1936-ban a Polgári Kaszinó és 1942-ben a Katolikus Legényegylet.³⁹ Még egy műkedvelő színpadi szerzővel is büszkélkedhetett a község diószegi Lajos MÁV állomásfőnök írásai a Pesti Hírlapban, a Tündérvásár és a Falusi Esték című lapokban jelentek meg, de gyakran írt a Zempléni Újságnak is. Gyöngyvirágos selyemkendő című színpadi műve a „műkedvelő társaságok állandó nagy sikerű műsordarabja” volt. Az Ébredő Magyarok Egyesületének helyi csoportja nem alkotott külön alapszabályt, így nem szerepel az egyesületek névjegyzékében.⁴⁰

A rendelkezésünkre álló források nem tették lehetővé, hogy részletesen áttekintsük Tarcal két világháború közötti történetét, pusztán néhány érdekességet sikerült felvillantani, de munkánk talán így sem volt haszontalan. Ha végezetül egy pillantást vetünk az 1941-es népszámlálás segítségével megrajzolt diagramra, amely korcsoportok szerint veszi számba a falu lakosságát, akkor láthatjuk Tarcal minden keservét. A XIX. század végi filoxérapusztítást, a XIX.–XX. század fordulójának kivándorlását, az első világháborút, a gazdasági válságot, de felsejlik már a küszöbön álló újabb katasztrófa is.

³⁸ TNI V-272 közig.ir. 11 d

³⁹ Zemplén vármegye egyesületi alapszabályainak levéltári gyűjteménye 1877-1944 (-1949-)

⁴⁰ Zemplén megyei fejek Zemplén vármegye tíz évvel Trianon után Szerk.: Hirn László Bp. 1930

